

VALORIFICAREA INTERVENȚIILOR DE CONSERVARE ȘI RESTAURARE. RESTITUȚII

Olimpia MUREȘAN

Baza activității specifice a instituției muzeale este existența obiectului muzeal. Ca atare, starea de conservare a obiectului, asigurarea perpetuării sale în timp, sunt primordiale. Astfel se poate postula importanța activității de conservare-restaurare, importanță ce trebuie acordată atât din interiorul cât și din exteriorul acestui sector al activității muzeale.

Amplificarea activității de conservare-restaurare, atât cantitativă cât și calitativă a atras după sine acumularea unui fond de informații – suma algebrică a intervențiilor pe obiecte – indispensabil necesar anamnezei obiectului. Acest fond de informații poate fi valorificat, difuzat, în două maniere distincte: a) publicare (articole, studii); b) expunere de obiecte (fie sub forma discretă – și anonimă – a expozițiilor de bază sau temporare, fie sub forma expozițiilor, saloanelor de conservare-restaurare). Trebuie specificat că doar o mică parte din obiectele tratate în mod curent în instituțiile muzeale constituie subiectul unor intervenții cu caracter inedit, complex, fapt ce nu diminuează cu nimic importanța intervențiilor relativ comune pe majoritatea celorlalte piese. Responsabilitatea rigurozitatea actului de conservare-restaurare este aceeași, indiferent de valoarea piesei sau de măsura spectaculozității valorificării științifice. Chiar aș afirma că

profesionalismul specialistului rezidă din abordarea și rezolvarea tocmai a acestor piese, anonime, anodine din punct de vedere al valorificării și care, în mod curent, precumpănesc în activitățile de salvagardare desfășurate în muzee. Articolele, materialele publicate, constituie doar vârful icebergului activității de conservare-restaurare a patrimoniului muzeal. În majoritatea cazurilor, ele constituie forma scriptică a comunicărilor susținute cu prilejul simpoziunilor muzeale, a simpoziunilor naționale, a Simpozionului Național de Conservare - Restaurare sau chiar a simpoziunilor internaționale de profil.

În general, lucrări¹⁻⁵ de conservare-restaurare sunt tipărite în anuarele instituțiilor muzeale în care specialistul își desfășoară activitatea. Este publicația cea mai apropiată și la propriu și la figurat, anuarul constituindu-se în oglinda activității colectivului muzeal și măsură a calității cercetării științifice precum și a abilităților financiare a ordonatorilor de credite. Aceste anuare constituie publicația de schimb cu altele străine, similare. Astfel, *Crisia*, anuar al Muzeului Țării Crișurilor din Oradea (fondat în 1971), ajunge în mai multe instituții din străinătate. În paginile acestui anuar sunt tipărite lucrări privind conservarea și restaurarea patrimoniului bihorean.

Sala de Onoare.
Mobilier, postere
(restaurare
steaguri, statuie
lemn), vitrină
(sabie, textilă cu fire
metalice).

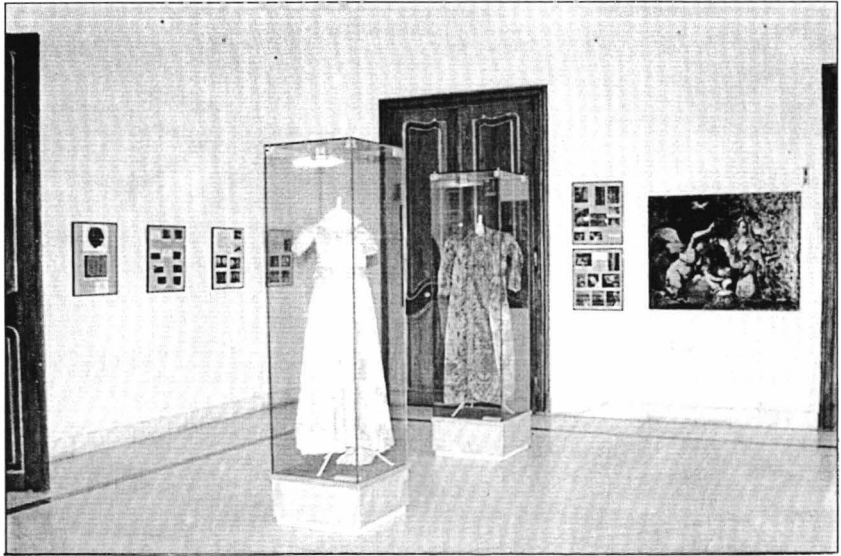
În comparație cu conservatorii și restauratorii care publică în anuare, cei care publică în paginile *Revistei muzeelor* nu sunt numeroși (fie de la muzele județene, fie de la laboratoare zonale cu tradiție). Articolul de față nu-și propune cercetarea cauzei sau motivației acestei stări de fapt, ci, plecând de la constatarea situației, să atenționeze și să se constituie în punte de legătură între cei care publică în anuare și cei care publică în *Revista muzeelor*.

Cazul ideal al valorificării este cel al publicării comunicărilor prezentate cu ocazia simpozioanelor de conservare-restaurare, precum s-a reușit, mai recent, în cazul Sesiunii Internaționale de Conservare - Restaurare de la Satu Mare din 1997, și care poate fi considerat o reluare a celor trei volume *Conservare și Restaurare* editate de muzeul Național de Istorie a României, la începutul anilor optzeci. Astfel de publicații oferă o imagine mai

cuprinzătoare a activității specialiștilor din domeniul conservării-restaurării din muzeele românești și a colaboratorilor externi.

Ultimul deceniu al secolului XX permite păstrarea și valorificarea întregului fond de informații, într-o manieră calitativ superioară și anume sub forme bazelor de date, abordare⁵ demarată și-n România. Acest gen de abordare implică o colaborare și o coordonare bazate pe dotare de supra-și infra-structură compatibilă, nu în egală măsură accesibilă întregii rețele muzeale. Iată de ce, publicarea articolelor vizând intervențiile, constituie modalitatea cea mai abordabilă de valorificare.

Publicarea este un act de asumare a unei responsabilități complexe. Este vorba despre responsabilitatea față de intervenția efectuată, față de corectitudinea redării informației și responsabilitatea față de necesitatea transmiterii experienței respective.

Sala Albă. Vitrine
(cu textile),
pictură ulei, postere.

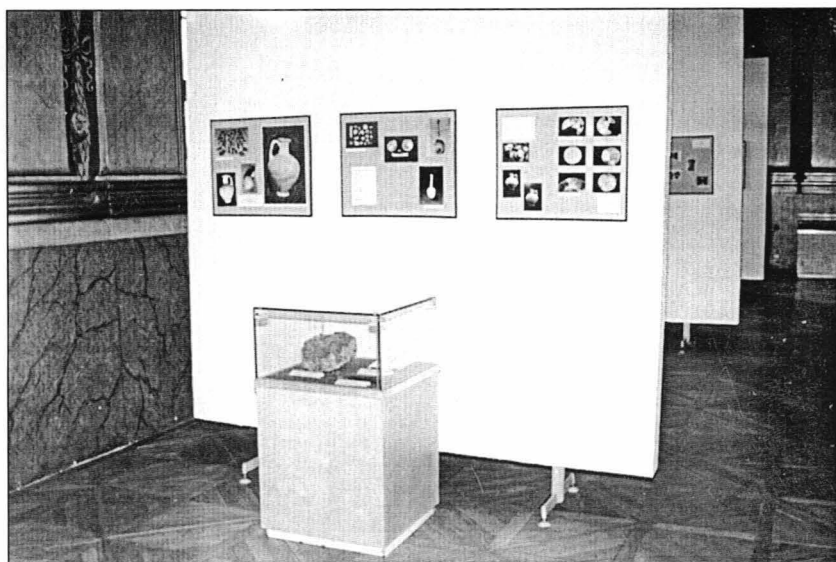
Sunt mulți cei care activează în sectorul conservare-restaurare fără a publica (deloc sau prea puțin). Acest fapt nu înseamnă că-s lipsiți de responsabilitate, ci doar că cei care fac publice fragmente din experiența proprie, au un plus de responsabilitate.

O formă de valorificare, de difuzare a activității de conservare - restaurare, mai spectaculoasă decât articolele de specialitate și cu impact vizual direct, este expunerea pieselor. În mod frecvent, piesele conservate își găsesc locul în depozite, expoziții temporare sau permanente. Cea mai importantă și valoroasă expunere temporară de profil este Salonul Național de Conservare - Restaurare. În acest ultim deceniu al secolului XX, prin eforturile și conlucrarea tenace a trei factori - Ministerul Culturii, conducerea muzeelor organizatorice, colectivul de conservatori și restauratori din România - s-a reușit organizarea anuală a acestui salon.

În 1998, Salonul Național de Conservare - Restaurare a fost organizat de Muzeul Țării Crișurilor.

Intemperiile acelei perioade (26-28 octombrie), înzăpezirile și blocarea căilor ferate și a circulației nu a permis deplasarea multor colegi, motiv pentru care elegantul salon organizat în Oradea nu și-a găsit reverberație în publicații de specialitate. Întrucât salonul a fost prezentat în Budapesta, cu prilejul celei de-a 24-a Conferințe Naționale de Restaurare din Ungaria, consider un gest necesar, de restituire, prezentarea lui în paginile acestei publicații.

În perioada 26 noiembrie 1998 - 22 ianuarie 1999, Muzeul Țării Crișurilor a fost gazda celei de-a VI-a ediții a Salonul Național de Conservare - Restaurare. Au expus, la acest salon, 98 de specialiști, provenind de la 22 de muzee din: Alba-Iulia, Arad, București, Buzău, Cluj-Napoca, Craiova, Giurgiu, Iași, Oradea, Satu Mare, Sibiu, Slatina, Suceava, Timișoara, Târgoviște și Zalău.

Sala de Onoare.
Postere
(ceramică
arheologică,
sticlă, ceramică
etnografică),
vitrină (os).

În Sala de Onoare și Sala Albă a Secției de Artă (situată la etajul I al Palatului Baroc) au fost prezentate peste 140 cazuri de conservare sau restaurare, sub forma posterelor (68) sau prin expunerea obiectelor (72). Materialul expus a fost grupat pe tehnici (ceramică/porțelan/sticlă, metal, textile, hârtie/carte/legătorie carte, os, pictură, lemn, monumente), într-o înlănțuire tematică și estetică firească.

Diversitatea patrimoniului fiecărui muzeu, complexitatea obiectelor, precum și spațiul generos de expunere au conferit acestui salon dimensiunea de spectacol. În cadrul tematic al aceleiași suport material sau al aceleiași tehnici, diversitatea obiectelor a eliminat monotonia.

Metalul – ca suport material și cu probleme de conservare specifice a fost reprezentat de 34 de cazuri privind arme diferite, monede, podoabe, coperți.

Textilele – au fost reprezentate de un număr comparabil cu cel al pieselor metalice metalice, și anume 30 de situații, pentru care au fost

expuse 11 obiecte. Au fost restaurate steaguri (fig. 1), textile etnografice, textile arheologice, accesorii vestimentare (evantai, panglică, caschetă), haine (fig. 2), textile de cult.

Ceramica/porțelanul/sticlă – au fost ilustrate de 24 de cazuri de restaurare și au fost expuse 11 piese. A cuprins ceramică arheologică (fig. 3), ceramică etnografică (postere, fig. 3), artă decorativă, sticlă arheologică sau decorativă (de secol XX).

Hârtie/carte/legătorie carte – au fost reprezentate de 17 cazuri, pentru care au fost expuse 11 piese.

Pictura – ca tehnică de restaurare a fost ilustrată prin 3 lucrări și 2 postere aferente uneia dintre lucrări. Au fost expuse 2 picturi în ulei și o icoană pe lemn.

Lemnul – a fost reprezentat prin 5 obiecte: mobilier (fig. 1), statuie (fig. 1. Crist-poster) și lemn etnografic.

Obiectele compozite – au constituit o categorie specială. Au fost expuse: altar (lemn pictat), instrument

muzical (lemn, metal), mască etnografică (piele, semințe), jilău.

Osul – a fost ilustrat de 3 piese: 2 oase fosile și o patină.

Pielea – ca suport metalic de natură organică a fost reprezentată de 2 obiecte ale muzeului gazdă.

Singura categorie ilustrată numai prin postere a fost **monumentul**. Posterele expuse au prezentat restaurarea unei gospodării arse în 1997 (4 postere) și reconstrucția unor edificii rurale (biserică, moară, ateliere).

Deschiderea expoziției a fost însoțită de catalogul aferent, realizat în maniera unui catalog de expoziție de artă, pentru că și restaurarea este o artă.

Varietatea pieselor expuse, diversitatea intervențiilor de conservare-restaurare a pieselor expuse în Palatul Baroc – sediul Muzeului Țării Crișurilor – cu ocazia celui de-al VI-lea Salon Național de Conservare - Restaurare au dat nota de spectacol și profesionalism al acestui sector de activitate muzeală în România.

Salonul a fost organizat sub egida Ministerului Culturii, instituție ce a asigurat finanțarea catalogului.

De mai mulți ani, în ultimele zile ale lunii ianuarie se organizează, la Budapesta, Conferința Națională de Restaurare, manifestare ce reunește specialiști ce-și desfășoară activitatea pe teritoriul Ungariei.

După 1989, sfera celor invitați s-a lărgit. Un prim pas l-a constituit invitarea colegilor din diaspora

(primii 2 – 3 ani), apoi, au ajuns invitații la varii muzee din România. Astfel, la conferința din 1999 au fost prezenți 10 restauratori români. Prezențe românești au fost semnalate în Ungaria din 1983, la al 4-lea **Simpozion Internațional de Restaurare**, de la Vesprem, 2 – 10. 07 cu 100 de participanți, din 16 țări străine.

Conferința Națională din 27 – 28 ianuarie 1999 a fost dedicată aniversării a **25 de ani de învățământ superior în restaurare**. Țară de dimensiuni geografice modeste, Ungaria are investigatori și restauratori cunoscuți și recunoscuți angrenați în programe internaționale de anvergură (dr. Balazsy Agnes în programul PREMA), în formarea de specialiști din alte țări (dr. Morgos Andras, Kissne Bendefy Marta în Turcia), au fost și sunt în board-ul multor instituții internaționale (Kastaly Beatrix a fost președintele IFLA – International Federation of Library Associations – între 1993 – 1997). Altfel spus, nu este ne semnificativ nivelul restaurării din Ungaria, audierea lucrărilor prezentate de specialiștii unguri putând fi considerată un câștig real.

Din România, au susținut lucrări: Deak Endre, Lukacs Maria Erzsebet (Sf. Gheorghe), Kocs Iren (Gheorghieni), Olimpia Coman - Sipeanu, Carmen Giurcă (ASTRA Sibiu, ultima având lucrarea în comun cu Kertesz Cornelia), Odry Maria (Arad), Olimpia Mureșan (Oradea), Liana Dupont, Simona Găgescu (Muzeul de Istorie și Artă a Municipiului București). Tipărirea programului s-a făcut imediat după

expirarea termenului de confirmare (15 noiembrie 1998). Este motivul pentru care colegile din București, deși nu figurează în program, au fost prezente (alături de Dan Iliescu) și lucrările lor au fost susținute. Am făcut această remarcă pentru a sublinia comprehensiunea de care s-au bucurat restauratorii din România. Se cuvine subliniat și efortul din partea instituțiilor românești care au asigurat deplasarea fiecărui participant.

Fiind o conferință națională, limba în care au fost prezentate lucrările a fost cea maghiară, astfel că restauratorii din România, a căror limbă maternă era aceasta, și-au susținut personal lucrările. Ody Maria și Guttmann Márta (beneficiara unei burse în Budapesta) au fost susținătoarele celorlalte lucrări.

Comunicările s-au desfășurat pe parcursul a două zile, în Palatul Budavari, în conformitate cu programul ce avea menționat inclusiv intervalul de timp al prezentării. Nu au existat lucrări peste 20 de minute. Respectarea timpului prevăzut a asigurat desfășurarea cursivă și densă a conferinței.

Bibliografie

Rodica Hârcă – *Note privind păstrarea și conservarea monumentelor bihorene legate de lupta pentru libertate socială și independență națională*, **Crisia**, VII, 1977, pg. 511-514.

Aurel Roșu – *Organizarea depozitului de artă decorativă și grafică pe baza tipodimensionării*, **Biharia**, IX, 1981, pg. 227-238.

O parte a comunicărilor susținute a fost dedicată punctării momentului aniversar din restaurarea ungurească, cealaltă parte a constituit-o prezentarea unor intervenții semnificative pentru un astfel de eveniment.

Comunicările restauratorilor români s-au integrat firesc celor susținute la conferința din Budapesta. Ele s-au dorit a fi cât mai ilustrative pentru restaurarea desfășurată la noi. Și ce putea fi mai reprezentativ decât prezentarea video (10 minute) a Salonului Național de Conservare - Restaurare (Oradea, 1998) și a catalogului aferent? Lucrările colegilor din Sibiu și Arad au venit ca o completare a imaginilor elegantului salon, întrucât subiectele de comunicare fuseseră expuse la Oradea. Una dintre lucrările bucureștencelor s-a remarcat prin frumusețea și multitudinea materialului ceramic restaurat, provenit din săpături de salvare din perimetrul Bucureștiului. Majoritatea subiectelor prezentate a constituit-o restaurările și intervențiile de dată recentă.

Livia Roșu – *Restaurarea unei teci și a unei săbii celtice de la Curtiușeni*, **Crisia**, XII, 1982, pg. 455-458.

Olimpia Mureșan – *Restaurarea unei brățări celtice*, **Crisia**, XII, 1983, pg. 621-630;

– *Restaurarea unei săbii și a unui pumnal tip Apa*, **Acta Musei Porolissensis**, VIII, 1984, pg. 557-559;

– Restaurarea unei căni romane de bronz, *Crisia*, XVI, 1986, pg. 735-741;

– Considerații privind conservarea și restaurarea unor podoabe de îmbrăcăminte din mileniul I p. Chr., *Crisia*, XVII, 1987, pg. 677-680;

– Brățară de bronz cu semiove. Restaurare și conservare, *Crisia*, XVIII, 1988, pg. 743-746;

– Trei piese celtice de bronz. Restaurare și conservare, *Crisia*, XX, 1990, pg. 725-729;

– Date statistice privind intervențiile de restaurare și conservare pe obiecte metalice (perioada 1981-1985), *Crisia*, XXI, 1991, pg. 346-352;

– Fișă analitică computerizată de conservare-restaurare. Analiză preliminară, *Crisia*, XXII, 1992, pg. 281-282;

– Piese arheologice din Cetatea Oradea. Între descoperire și restaurare, *Crisia*, XXIII, 1993, pg. 335-348;

– Estimări cantitative și calitative privind intervențiile de conservare-restaurare pe piese muzeale cu suport metalic în perioada anilor 1986-1990, *Crisia*, XXIV, pg. 447-450;

– Piese restaurate provenind din Cetatea Oradea. Catarama, *Crisia*, XXV, 1995, pg. 393-404;

– Piese restaurate provenind din Cetatea Oradea. Inele, *Crisia*, XXVI – XXVII, 1997, pg. 381-383.

Mihaela Gherboveț – Gestionarea computerizată a datelor din conservare -restaurare, *Revista muzeelor*, 4/1996, pg. 25-35.